

REPUBLIKA CRNA GORA
Savezna Republika Jugoslavija
Prijevremeni parlamentarni izbori
20. oktobar 2002. godine

OEBS/BDILJP

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA SAVJETA EVROPE

MEĐUNARODNA POSMATRAČKA MISIJA

Izveštaj o preliminarnim nalazima i zaključcima

Podgorica, 21. oktobra 2002. - Međunarodna posmatračka misija za prijevremene parlamentarne izbore (MPMZPPI) u Republici Crnoj Gori, Savezna Republika Jugoslavija, 20. oktobra 2002, predstavlja izraz zajedničkog napora Biroa za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za bezbjednost i saradnju u Evropi (OEBS/BDILJP) i Parlamentarne Skupštine Savjeta Evrope (PSSE).

Istovremeno sa parlamentarnim izborima, održani su i lokalni izbori u Podgorici i Tivtu.

PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

Prijevremeni parlamentarni izbori u Republici Crnoj Gori, Savezna Republika Jugoslavija, 20. oktobra 2002., održani su, generalno uzevši, u skladu sa međunarodnim pravilima i standardima za sprovođenje demokratskih izbora. Međutim, nedostaci uočeni u prethodnim izborima i dalje ostaju, dok nova sporna pitanja nameću dodatne brige.

Nova parlamentarna većina, sastavljena od do sada suprostavljenih političkih grupacija, formirana je u julu ove godine, što je ubrzalo održavanje prijevremenih parlamentarnih izbora. Nakon objavljivanja izbora, nova većina je izvršila jednostrane izmjene u izbornim i drugim pratećim zakonima, bez valjanog razmatranja mogućih posljedica. Dopunski zakonodavni amandmani su kasnije doveli i do promjene u parlamentarnom predstavničkom sistemu koji se odnosi na albansku manjinu, bez prethodnog obavljanja adekvatnih konsultacija. Ovi amandmani su također ubrzali promjene u članstvu izbornih komisija, dugo vremena nakon što je sami izborni proces započeo. Šta više, kandidatima je bilo dozvoljeno da vrše funkcije koje su nespojive sa članstvom u izbornim komisijama.

Uprkos ovakvim novonastalim spornim pitanjima, izvjestan je broj onih promjena koje su doprinijele sveukupnoj pozitivnoj ocjeni ovih izbora, uključujući i:

- sveukupni zakonodavni okvir koji odgovara demokratskim izborima,
- izbori sprovedeni u skladu sa zakonskom regulativom,
- široko sudjelovanje političkih stranaka i koalicija na izborima, uključujući i stranke koje predstavljaju nacionalne manjine,
- zastupljenost političkih stranaka u izbornim komisijama na svim nivoima,
- efikasno sprovođenje izbornih procesa,
- nastavljeno unapređivanje tačnosti i transparentnosti biračkih spiskova, i
- širok pristup nestranačkim domaćim posmatračima u nadgledanju procesa glasanja i brojanja glasova.

I pored uočavanja valjanosti izborne zakonske regulative u Crnoj Gori, nedostaci uočeni u kontekstu prethodnih izbora i dalje ostaju, uključujući i slijedeće:

- odredbe u izbornom zakonu kojima se političkim strankama i koalicijama dozvoljava da kontrolišu izborne mandate na nedemokratski način i suprotno međunarodnim standardima,
- odredbe koje se tiču predstavljanja manjina u Skupštini u suštini su ograničene na samo albansku nacionalnu manjinu, kao i
- već duga praksa miješanja državnih i funkcija u političkim strankama.

Izborna kampanja je uglavnom bila mirna, mada ju je povremeno remetilo verbalno vrijeđanje protiv pojedinih političara. Uočena su, takođe, i dva manja incidenta nasilja. Veliki broj raznovrsnih elektronskih i štampanih medija, uključujući i državni TV kanal, posvećen isključivo izornoj kampanji, obezbijedili su biračima dovoljnu informisanost. Izvještavanje o kampanji u državnim medijima bilo je uravnoteženije nego ranije. Medjutim, privatni mediji, generalno uzevši, nisu obezbijedili objektivno izvještavanje.

Odziv birača se procjenjuje na 77%, što označava povjerenje birača u izborni proces. Posmatrači su dali nadmoćno pozitivnu ocjenu izbornim aktivnostima na dan održavanja izbora, pri čemu se o grupnom glasanju izvještava kao o kontinuiranom problemu. Brojanje glasova je jednako pozitivno ocijenjeno.

OEBS/BDILJP i PSSE su spremni pomoći vlastima i civilnom društvu Crne Gore da isprave nedostatke i riješe sporna pitanja na što se ukazuje u ovom izvještaju.

PRELIMINARNE OCJENE

Opšti uslovi

Prijevremeni parlamentarni izbori u Republici Crnoj Gori, Savezna Republika Jugoslavija (SRJ), dana 20. oktobra 2002., održani su u spornom političkom okruženju. Izbori su bili ubrzani padom Vlade i nastajanjem nove parlamentarne alijanse između koalicije "Zajedno za Jugoslaviju" i Liberalnog saveza Crne Gore (LSCG). Ove dvije grupacije, inače prijašnji politički oponenti, udružili su se da bi glasali protiv manjinske Vlade, na čelu sa Demokratskom partijom socijalista (DPS) predsjednika Mila Djukanovića, kao i da skrate mandat Skupštini.

Prijevremeni parlamentarni izbori od aprila 2001. nisu donijeli nikakve ubjedljive rezultate. Nakon potpisivanja Sporazuma o redefinisaniu odnosa između Srbije i Crne Gore u martu 2002. ("Beogradski sporazum"), LSCG, pronezavisna politička stranka, povukao se iz ranijeg sporazuma kojim je obezbjeđivao parlamentarnu podršku republičkoj vladi .

Izbori održani u 19 opština Crne Gore dana 15. maja 2002., omogućili su LSCG centralnu ulogu u određivanju kontrolne većine u određenom broju ključnih opštinskih skupština, kao što su Nikšić i Budva. Pregovori su doveli do stvaranja *de facto* koalicije na opštinskom nivou između LSCG i njihovih prijašnjih oponentata, glavne parlamentarne opozicije, "Zajedno za Jugoslaviju", zagovornika federacije. Ovaj nezvanični pakt je ubrzo ponovljen i u Skupštini RCG što je obezbijedio neuspjeh prijedloga Vlade o izglasavanju nepovjerenja Predsjednici Skupštine (LSCG) i tako doveo do stvaranja onoga što je označeno kao "nova većina".

Skupština RCG je 19. jula glasala za svoje prijevremeno raspuštanje. Sve parlamentarne stranke su generalno bile za ove prijevremene izbore kako bi se odredila nova parlamentarna većina.

U Podgorici, opštinska skupština, izabrana na prijevremenim izborima u junu 2000. nije uspjela da usvoji svoj godišnji budžet. U Tivtu, rezultati opštinskih izbora od maja 2002. nisu obezbijedili većinu nijedne stranke u ovoj skupštini. Takva je situacija nalagala ponavljanje izbora u obje ove opštine.

Na dan 20. jula 2002., Predsjednik Republike je objavio održavanje prijevremenih parlamentarnih izbora u Republici, kao i lokalnih izbora u Tivtu za 6. oktobar, dan za koji su prijevremeni parlamentarni izbori već bili zakazani za Podgoricu. Nakon objavljivanja ovog datuma, nova većina u Skupštini je izglasala amandmane na izbornu i drugu prateću regulativu, uključujući i medijske zakone. Ovi novi zakoni nisu imali podršku četiri parlamentarne stranke, te je Predsjednik Republike odbio da ih potpiše, sve dok se drugim izglasavanjem u Skupštini od njega nije zatražilo da to učini 29. jula.

Usljedio je veoma snažno političko neslaganje oko primjenjivosti ovih novih zakona, uz prijetnju eventualne primjene različitih zakona u pojedinim opštinama, kao i prijetnju bojkotom izbora. Do novih komplikacija je došlo usljed činjenice da je svih pet članova Ustavnog suda, najviše sudske instance za izborne žalbe, dalo ostavku ili se povuklo pred odbijanjem nove većine da odobri predložene zamjene.

Početkom septembra, nakon dugih rasprava na okruglom stolu, vođenih između parlamentarnih stranaka, a koje su bile održane uz podršku i pomoć međunarodnih sagovornika, uključujući OEBS/BDILJP i Savjet Evrope, postignut je sporazum između političkih stranaka o mjerama koje treba poduzeti kako bi se razjasnili primjenljivi izborni i povezani medijski zakoni. Već 10. septembra je usvojena serija novih zakona koji su izmijenili i dopunili i na efikasan način ukinuli zakone iz jula mjeseca. Na dan 11. septembra, nakon peticije Skupštine o odlaganju datuma izbora, Predsjednik Republike je objavio da će se održavanje izbora pomjeriti na 20. oktobar. Neriješeno pitanje članova Ustavnog suda je i dalje nastavilo da proizvodi prijetnje bojkotom izbora, sve dok nije razriješeno nakon novog međunarodnog posredovanja 25. septembra, posljednjeg dana za podnošenje predloga kandidata.

Ovi izbori su takodje održani u svjetlu predstojećih predsjedničkih izbora naknadno zakazanih za 22. decembar, kao i rasprave o novoj Ustavnoj povelji između Srbije i Crne Gore što takodje može dovesti do izbora za Skupštinu nove države koja treba da zamijeni postojeću Federaciju.

Zakondodavni okvir

Zakonodavni okvir za parlamentarne i lokalne izbore, koji se sastoji od Ustava, Zakona o izboru odbornika i poslanika (u daljem tekstu: "Izborni zakon"), Zakona o biračkom spisku, i drugih zakona, obezbjedjuje sveukupno adekvatnu osnovu za sprovođenje demokratskih izbora.

Međunarodna pravila i standardi za demokratske izbore formulisani su u Kopenhagenskom dokumentu iz 1990., običajnom pravu Evropskog suda za ljudska prava, odlukama

Ujedinjenih Nacija i drugim instrumentima. Ovi kriterijumi zahtijevaju da glasanje bude univerzalno, tajno, odgovorno, transparentno, slobodno, pošteno i ravnopravno.

Izborni zakon je od strane Skupštine izmijenjen i dopunjavan dva puta, nakon objavljivanja ovih izbora, 3. i 20. jula. Početni amandmani koji su u značajnoj mjeri izmijenili izborne i povezane medijske zakone, stupili su na snagu 10. avgusta i usvojeni bez primjerenog razmatranja posljedica ili odgovarajućih parlamentarnih konsultacija. Druga serija amandmana, usvojena 10. septembra uz široki konsensus Skupštine i u skladu sa članom 109 Ustava Republike Crne Gore, uz omogućavanje retroaktivne primjene zakona "u javnom interesu", ukinula je određeni broj odredbi iz jula mjeseca koje su bile suprotne međunarodnim standardima.

Generalno uzevši, prihvaćena međunarodna praksa nalaže da se izborni zakoni ne bi trebali mijenjati od trenutka raspisivanja izbora, ukoliko to nije neophodno radi razjašnjenja zakonodavnih nedoumica i prihvaćeno od strane većine stranaka. Julski amandmani nijesu zadovoljili ove kriterijume.

Medjutim, protivno međunarodnim savjetima, septembarskim amandmanima je smanjen broj - sa 5 na 4 - skupštinskih mandata dodijeljenih po osnovu glasova dobijenih u posebno naznačenim biračkim mjestima u opštinama u kojima žive Albanci, a takodje je prerasporedjen i broj takvih biračkih mjesta. Ova mjera, preduzeta bez dovoljnih konsultacija sa političkim strankama koje predstavljaju te opštine, nije išla u prilog razvoju transparentnog i sveobuhvatnog izbornog procesa.

Pored toga, Skupština je tokom perioda koji je prethodio objavljivanju parlamentarnih izbora, propustila da uvaži ključne i ponovljene preporuke prethodnih OEBS/BDILJP posmatračkih misija u vezi onih oblasti u kojima bi se zakonska regulativa mogla unaprijediti. To se posebno odnosi na činjenicu da se izbornim zakonom i dalje omogućava kontrola izabраниh mandata političkim strankama i koalicijama, prije nego pojedinim članovima parlamenta i opštinskim odbornicima. Takva nedemokratska kontrola izbornih mandata protivna je međunarodnim standardima za demokratske izbore, posebno stavu 7.9 Kopenhagenskog dokumenta iz 1990. Uslov sadržan u zakonu da nezavisni kandidati mogu učestvovati na izborima samo kao dio liste građana, takodje je suprotan stavu 7.5 ovog Kopenhagenskog dokumenta.

Izborni zakon bi trebalo dalje revidirati kako bi se zabranilo licima koja se kandiduju na izborima da obavljaju i funkcije stalnih članova izbornih komisija. Nerazdvojni sukob interesa uz uslov da komisije moraju biti nepristrasne, čini takvu dvostruku funkciju krajnje neodgovarajućom i neprihvatljivom.

Sprovođenje izbora

U Crnoj Gori postoji uglavnom dobro organizovan sistem za sprovođenje izbora, koji se sastoji od Republičke izborne komisije (RIK), 21 opštinske izborne komisije (OIK) i biračkih odbora na 1.101 biračkom mjestu. Izbornim zakonom su unesene prelazne odredbe kojima se garantuje zastupljenost u izbornim komisijama svih parlamentarnih stranaka i izbornih lista. Takav pluralitet je obezbijedio veći stepen transparentnosti i povjerenja u sam izborni proces. Generalno uzevši, sprovođenje ovih izbora se odvija na regularan i efikasan način.

No i pored toga, a protivno međunarodnim savjetima, septembarskim amandmanima na izborni zakon zamijenjeni su mnogi od postojećih članova Republičke izborne komisije i opštinskih izbornih komisija, više od 50 dana nakon raspisivanja izbora i prije isteka njihovih mandata. Posebno je novo članstvo u Izornoj komisiji za Podgoricu u velikoj mjeri kasnilo sa pripremama za izbore. Osim toga, utvrđivanjem parnog broja stalnih članova u izbornim komisijama, izborni zakon je nepotrebno stvorio mogućnost "izjednačenih" glasova, mada se to do sada nije desilo u praksi. Od određenog broja komisija se zahtijevalo da rade u neadekvatnim uslovima i uz nesigurno finansiranje.

Mandat članovima Republičke i opštinskih izbornih komisija ističe 31. decembra. U kontekstu Predsjedničkih izbora za 22. decembar, čiji je drugi krug provizorno zakazan za 5. januar, potrebno je uzeti u razmatranje produžavanje tih mandata.

Izborna kampanja

Na parlamentarnim izborima je učestvovalo deset izbornih lista sa ukupno 619 kandidata, na opštinskim izborima u Podgorici šest lista sa 307 kandidata, a u Tivtu sedam sa 194 kandidata, pri čemu je biračima ponuđen stvaran izbor kako na republičkom, tako i na opštinskom nivou.

Dva glavna takmičara su bile koalicije formirane u nastavljenom odražavanju političkog rascjepa viđenog za vrijeme izbora 2001. godine. DPS i Socijal-demokratska partija su bile prijavljene pod nazivom "Demokratska lista za Evropsku Crnu Goru - Milo Đukanović." Ranija koalicija "Zajedno za Jugoslaviju", koalicija Socijalističke narodne partije (SNP), Srpske narodne stranke (SNS) i Narodne stranke (NS) je učestvovala na izborima pod imenom "Zajedno za promjene". LSCG je ponovo izabrao da učestvuje na izborima kao samostalna stranaka.

Po prvi put, tri stranke koje predstavljaju albansku zajednicu, uključujući dvije parlamentarne stranke - Demokratski savez Albanaca(DUA) i Demokratski pokret za Crnu Goru (DSCG) - udružile su se u koaliciju i formirale jedinstvenu listu, "Demokratska koalicija - Albanci zajedno". Osam stranaka iz Bošnjačke zajednice su ponovo bile podijeljene u dvije glavne koalicije, "Bošnjačku demokratsku koaliciju" i "Bošnjačku koaliciju". "Patriotska koalicija", koja je obuhvatala NSS i jedan broj radikalnih pro-jugoslovenskih stranaka, je takođe učestvovala na izborima.

Nakon političke rasprave koja je pratila raspisivanje izbora, rezultirajuća kampanja je bila tiha i mirna. Sve stranke su, uopšteno gledano, vodile mirnu kampanju, iako je jezik koji su neki političari upotrebljavali da bi opisali protivnike često išao ispod prihvatljivog nivoa retorike do lične zloupotrebe. Moguća konfrontacija oko datuma političkih skupova u Podgorici je bila riješena tako što je SDP ponudila svoj zakazani datum na kraju kampanje SNP-u. Prijavljena su dva sitna incidenta nasilja - u Nikšiću i Beranama.

Sve glavne grupacije su podržale dalju integraciju Crne Gore u Evropu. Prilikom raspravljanja o nacionalnim problemima, kao što su privreda, obustava rada, zapošljavanje i privatizacija, glavni akcenat je stavljan na Predsjednika Đukanovića i njegovu Vladu, kao i na ulogu članova "Nove većine". Beogradski sporazum je skinuo sa dnevnog reda presudno pitanje sa Aprilskih izbora 2001. godine - nezavisnost.

Politička kampanja je ponekad pomućivala liniju između državnih, opštinskih i stranačkih funkcija. Na primjer, pokazalo se da su politički oglasi koji su karakterisali vladinu avio-kompaniju narušavali izborni zakon. Drugi primjer bila je brošura objavljena u opštini Bar, koju kontroliše DPS/SDP, kojom se implicitno podsticala podrška "Demokratskoj listi za Evropsku Crnu Goru - Milo Đukanović."

OEBS/BDILJP Posmatračka misija za izbore je primila žalbu od strane LSCG kojom se tvrdila navodna kupovina glasova. U pismenoj izjavi priloženoj uz žalbu se tvrdi da je DPS nudio otvaranje bankovnog računa i uplatu iznosa od 100 eura ukoliko birač glasa za DPS. Posmatračka misija za izbore je savjetovala LSCG da ukaže odgovarajućim vlastima na ovo pitanje radi istrage.

Skraćeni 24- časovni period "izborne šutnje" je navodno prekršio jedino "Glas Crnogoraca", novine koja podržava SNP.

Izveštavanje medija u predizbornom periodu

Kao i na ranijim izborima, postojao je širok spektar elektronskih i štampanih medija, koji je pružao opsežno izvještavanje o izbornoj kampanji.

Državni mediji su se, uopšteno, pridržavali Zakona o izvještavanju o podnosiocima izbornih lista, koji je Skupština utvrdila amandmanima u septembru mjesecu. Ova pravila su većini izbornih lista omogućila da dobiju otprilike jednaka vremena za besplatno emitovanje u programima Parlamentarnog kanala državne televizije i radija, kao i besplatan prostor u državnim novinama, iako su manje stranke imale tendenciju da dobiju manje izvještavanja od većih stranaka ili koalicija.

Imenovanjem novih višestranačkih uređivačkih odbora u državnim medijima od strane Skupštine RCG 11.septembra nastojalo se da se obezbijedi bolja uravnoteženost izvještavanja o licima na funkciji, nego što je to bio slučaj na prethodnim izborima. U cilju daljeg poboljšavanja rada medija, Misija OEBS u SRJ je pozvana da imenuje međunarodne savjetnike u tri državna medija. Osim toga, u pokušaju da se depolitizuje proces imenovanja, Zakonom o javnom informisanju, koji je takođe izmijenjen i dopunjen u septembru mjesecu, predviđeno je da uređivački odbori treba da pokušaju da izvrše imenovanja glavnih i odgovornih urednika odlukama donijetim konsenzusom, ili pak dvo-trećinskom većinom ako konsenzus nije moguć, a prostom većinom tek kao poslednjim sredstvom. Na kraju su podijeljeni uređivački odbori imenovali glavne i odgovorne urednike odlukama donijetim prostom većinom, odražavajući duboku podijeljenost u Skupštini RCG.

Na prethodnim izborima, Državna televizija (RTCG1) je favorizovala aktuelne zvaničnike u smislu obima izvještavanja, posebno kada se uzme u obzir izvještavanje o Predsjedniku Republike. S obzirom da su uređivački odbori, kao i glavni i odgovorni urednici, promijenjeni u septembru, praćenje rada medija je pokazalo blaga izravnavanja, osim kada je riječ o oštrom, sveukupnom smanjivanju izvještavanja o Predsjedniku, i ekvivalentnom povećavanju izvještavanja o koaliciji "Zajedno za promjene", ranije koalicija "Zajedno za Jugoslaviju" (ZZP/ZZJ, dolje niže navedeno). Kao i na prethodnim izborima, ton izvještavanja je ostao uglavnom neutralan.

<u>Glasi</u> Izveštavanje	<u>Svi programi-----▶</u>		<u>Vijesti-----▶</u>	
	Parlamentarni	Lokalni i.	Parlamentarni	Lokalni izbori
<u>RTCGI</u> Vlada	32.12%	35.72%	28.80%	35.12%
Predsjednik	15.11%	34.70%	21.54%	27.59%
DPS/SDP	8.29%	11.13%	11.82%	13.57%
ZZP/ZZJ	26.75%	8.70%	13.13%	11.18%
LSCG	13.24%	9.75%	18.30%	12.53%

Sve(ukupne) stranice-----▶

<u>Pobjeda</u> Vlada	10.81%	11.97%
Predsjednik	9.01%	10.86%
DPS/SDP	20.08%	22.07%
ZZP/ZZJ	16.71%	25.64%
LSCG	11.33%	8.55%

Skoro svi privatni mediji su eksplicitno podržavali jednu ili drugu stranku, često ne uspijevajući da obezbijede objektivno izvještavanje o kampanji. Samo dvije najveće koalicije su dale plaćeno oglašavanje u medijima koji su praćeni.

U septembru je Skupština RCG formirala Odbor za praćenje rada medija u toku predizborne kampanje kao prelazno tijelo zaduženo da prati da li se državni i privatni mediji u svom radu pridržavaju Pravila o izvještavanju o izbornoj kampanji. Osim toga, Misija OEBS-a u SRJ je pozvana da pruži pomoć Odboru u obliku savjeta i praćenja nastupa medija. Odbor je omogućio strankama da ulažu žalbe na izvještavanje medija nezavisnom, višestranačkom tijelu, tražeći od medija da objavljuju njegove nalaze. Na osnovu primljenih žalbi, kao i sopstvenih nalaza, Odbor je usvojio preko 50 odluka i preporuka, nalažući medijima da objave njegove nalaze o prekršajima Pravila. Međutim, Odbor nije nametao nikakve kazne.

Birački spiskovi

Biračke spiskove u Crnoj Gori nastavlja da karakteriše visok stepen transparentnosti. Ovakav stepen transparentnosti bi se mogao dalje poboljšati ako bi nacrti biračkih spiskova bili izloženi na biračkim mjestima zbog javne kontrole. Čini se da je vođenje biračkih spiskova i na republičkom i na opštinskom nivou dodatno poboljšano preduzimanjem koraka radi ispravljanja većine od nekoliko nedostataka koji su uočeni tokom lokalnih izbora u maju 2002. godine.

Birački spisak je, kao pitanje političkih razmirica, na ovim izborima bio značajno niže prisutan nego ranije, uz znatno manje žalbi dobijenih od strane političkih stranaka. Međutim, primljene žalbe su identifikovale neke od preostalih netačnosti. Ograničen broj umrlih osoba takođe ostaje i dalje upisan na ovim spiskovima.

Mada su dalja poboljšanja moguća, tačnost biračkog spiska ipak ostaje u sasvim prihvatljivim parametrima.

Učešće žena u izbornom procesu

Značajan nesklad između polova u izbornom procesu je nastavljen, gdje žene čine svega 100 od 619 (kandidata 16,2%). Svega 10,6% od odlazećeg skupštinskog saziva su bile žene. Ovaj odnos se vjerovatno neće poboljšati ni u budućem skupštinskom sazivu, jer se većina žena nalazi isuviše nisko na izbornim listama da bi bile izabrane.

Učešće nacionalnih manjina u izbornom procesu

Političke stranke iz albanske i muslimanske zajednice su istakle svoje nezadovoljstvo trenutnim sistemom predstavljanja nacionalnih manjina u Skupštini RCG. Međunarodna posmatračka Misija za izbore pozdravlja izraženo opredjeljenje svih parlamentarnih političkih stranaka da preuzmu obavezu revizije ovog sistema do marta 2003. godine, kako bi se poboljšalo učešće nacionalnih manjina u izbornom procesu. Za žaljenje je bila odluka albanskih stranaka da ne učestvuju na Lokalnim izborima u Podgorici.

Domaći posmatrači

Dvije domaće grupe posmatrača su dobile akreditacije za posmatranje izbora - Centar za demokratsku tranziciju (CDT) i Centar za monitoring izbora (CEMI). Ova druga je pratila izbore u saradnji sa Centrom za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) iz Beograda.

U okviru ove dvije organizacije, preko 2.600 posmatrača je pratilo ogromnu većinu biračkih mjesta. Obije grupe su organizovale paralelno tabelarno prikazivanje glasova. Njihovim aktivnostima je obezbijeđen izuzetan nivo kontrole izbornog procesa.

Dan održavanja izbora

Procijenjeni odziv birača od 77% je bio u skladu sa podjednako visokim ciframa na nedavnim izborima i odraz je visokog nivoa interesovanja birača i povjerenja u izborni proces.

Ogromna većina posmatrača je saopštila pozitivne utiske sa biračkih mjesta koja su posjetili. U manje od 1% izvještaja posmatrača se postupci na dan održavanja izbora karakterišu kao "loši". Na 83% posjećenih biračkih mjesta bili su prisutni domaći van-stranački posmatrači.

U samo 5% opservacija MPMZI uočen je materijal za kampanju u domenu od 50 metara od biračkog mjesta, u svega 1% opservacija neovlašćena lica su pokušala da se umiješaju u rad biračkih odbora i pripadnici policije su bili viđeni unutar biračkih mjesta bez opravdanja. Tenzije su registrovane u 3% opservacija, nasilje ili nemiri u 0,5%, a zastrašivanje u manje od 2% opservacija.

Mjere za zaštitu integriteta glasanja su u velikoj mjeri sprovedene u skladu sa zakonskim propisima. Jedini usamljeni slučajevi većih prekršaja su bili uočeni u vezi sa korišćenjem nevidljivog mastila (manje od 1%), birača koji se nijesu potpisali u birački spisak (manje od 1%), birača bez validnih ličnih isprava o identifikaciji kojima je dozvoljeno glasanje (1%), birača koji nijesu bili na spisku a koji su glasali (1%) i birača koji nijesu popunili svoje glasačke listiće u tajnosti (konstatovan je samo jedan ovakav slučaj). Trima odredbama, koje su dodate postupku glasanja u septembarskim amandmanima na zakon u cilju poboljšanja integriteta procesa, zabranjuje se izgovaranje imena birača prilikom provjere njegovih identifikacionih dokumenata, bilježenje identiteta birača u nezvaničnim dokumentima, kao i

korišćenje mobilnih telefona na biračkim mjestima. Ove mjere su bile pravilno sprovedene na 92% biračkih mjesta koja su posjećena, pri čemu je najčešća povreda bila korišćenje mobilnih telefona. Međutim, stepen grupnog glasanja je ponovo bio visok u 10% posmatranih slučajeva. Takođe je konstatovan otežan pristup biračkim mjestima u 14% opservacija.

Posmatrači su ocijenili postupak brojanja glasova jednako pozitivnim ocjenama, pri čemu je postupak brojanja u svega 2% okarakterisan kao "loš". Postupci kojima se štiti integritet brojanja glasova su pravilno sprovedeni u ogromnoj većini posmatranih slučajeva. Što je još značajno, na biračkim mjestima prilikom brojanja glasova nijesu primijećena neovlašćena lica, ni jedan član biračkog odbora nije odbio da potpiše rezultate protokola, čime se pokazuje prihvatanje rezultata od strane svih njegovih članova, a nijesu zabilježeni nikavi slučajevi zastrašivanja ili tenzija.

*Ovaj Izveštaj je dostupan na srpskom.
Međutim, tekst na engleskom jeziku ostaje jedina zvanična verzija.*

Podaci o Misiji / Zahvalnice

Gospodin Nikolai Vulchanov (Bugarska) se nalazi na čelu OEBS/BDILJP posmatračke misije za izbore. Gospodin Rein Voog (Estonija) predvodi delegaciju Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope (PSSE).

Međunarodna posmatračka misija za izbore (MPMZI) izdaje ovaj Izveštaj prije konačnog potvrđivanja izbornih rezultata i prije kompletne analize nalaza posmatranja MPMZI. OEBS/BDILJP će izdati sveobuhvatan izvještaj ubrzo nakon završetka izbornog procesa.

Ovaj izvještaj se zasniva na posmatranju 19 "dugoročnih" posmatrača, članova OEBS/BDILJP Posmatračke misije za izbore, sa sjedištem u Podgorici i u četiri regionalna centra širom Republike, koji su bili raspoređeni od 24. septembra. Ovaj Izveštaj takođe obuhvata i nalaze 116 posmatrača na dan održavanja izbora, uključujući pet iz PSSE, koji su izvještavali sa oko 500 biračkih mjesta od ukupno 1.101 širom Crne Gore.

MPMZI želi izraziti zahvalnost Ministarstvu inostranih poslova Savezne Republike Jugoslavije i Ministarstvu inostranih poslova, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Republičkoj izbornoj komisiji i drugim republičkim i opštinskim vlastima Crne Gore, uključujući i Sekretarijat za razvoj, za saradnju i pomoć pruženim tokom posmatranja izbora. MPMZI je takođe zahvalna i Kancelariji OEBS-a u Crnoj Gori i ambasadama zemalja članica OEBS-a akreditovanih u Beogradu, kao i njihovim predstavnicima u Podgorici.

Za dalje informacije molimo kontaktirajte:

- Nikolai Vulchanov, Šef OEBS/BDILJP Posmatračke misije za izbore, u Podgorici do 25. oktobra (Tel. +381-81-624-704);
- Konrad Olszewski, Savjetnik za izborna pitanja u OEBS/BDILJP, ili Jens-Hagen Eschenbacher, Portparol OEBS-a, u Varšavi (Tel. +48-22-520-0600);
- Vladimir Dronov, Sekretarijat Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, u Strazburu (Tel. +33-630-49-67).

OEBS/BDILJP Posmatračka misija za izbore

Braće Zlatičanina 12
Podgorica 81000
Tel. +381-81-624-704
Faks. +381-81-624-791
Elektronska pošta: odihr.mn@cg.zu
Vebsajt OEBS/BDILJP: www.osce.org/odihr